

Bättre planering för sugtömningsstationer

✦ Fredrik Meurman, Ecoloop AB

Sedan 1 april 2015 är det förbjudet för fritidsbåtar att tömma toalettavfall i havet. Därför har ett nät av tömningsstationer successivt byggts ut längs landets kuster. Men systemet dras med stora utmaningar när det gäller planering, styrning och ansvar. För att underlätta för fritidsbåtsägarna och som underlag för planering, placering och prioriteringar har förbundet tillsammans med flera skärgårdskommuner drivit ett projekt för att ta reda på hur situationen kan förbättras.

Projektet inleddes med att med hjälp av hamnregister, AIS-data och intervjuer studera fritidsbåtarnas sätt att röra sig i skärgården. Och det har förändrats de senaste åren. Större båtar gör idag längre etapper och ligger stilla i stora hamnar längre tid, medan mindre fritidsbåtar utan toalett och kanoter angör naturhamnar och

stränder. De är därför viktiga att ta med när man studerar rörelsemönster och vilka behov som finns.

Det är också centralt med en god planering inte bara för tömningsstationerna utan även för toaletter på land och sophämtning. Projektet har även visat att skärgårdens besökare önskar mer information och service.

Vem har ansvaret?

Det är Transportstyrelsen som ansvarar för tillsyn av fritidsbåtshamnarna och deras mottagning av toalettavfall. Men landtoaletterna omfattas inte av detta, vilket betyder att det finns en lucka i det nationella regelverket.

I den regionala planeringen arbetar man på länsnivå och samordnar planeringsfrågor över kommungränserna. I Stockholms län finns exempelvis en regional utvecklingsplan, RUF 2050. Här finns även samarbetsprojektet "Ö för Ö" som tar upp utvecklingsfrågor i skärgården. Båda är goda exempel på regional överblick, även om man inte specifikt tar upp sugtömningsstationer.

Kommunerna ansvarar för den fysiska planeringen av mark- och vatten inom sitt geografiska område. Arbetet innefattar översiktsplaner, detaljplaner, områdesbestämmer, bygglov och tillstånd. Kommunerna ska även ha en avfallsplan och ansvara för både hushållsavfall och avfall som uppkommer inom kommunens gränser och egna verksamheter.

Många utmaningar

Projektet har visat att det fortfarande är oklart hur ansvaret och planeringen för latrintömningsstationerna ska fördelas mellan myndigheterna. Här finns många praktiska utmaningar när det gäller hur sugtömningsstationerna är utformade, hur de är placerade, samt tillgången på reservdelar och vem som ansvarar för att de faktiskt fungerar. Det råder idag en svag koppling mellan "Miljö-VA-Avfall-Fysisk planering" hos kommunerna. Även informationen från kommunen via båtklubbar och ut till båtägarna kan förbättras.

Planeringsunderlag

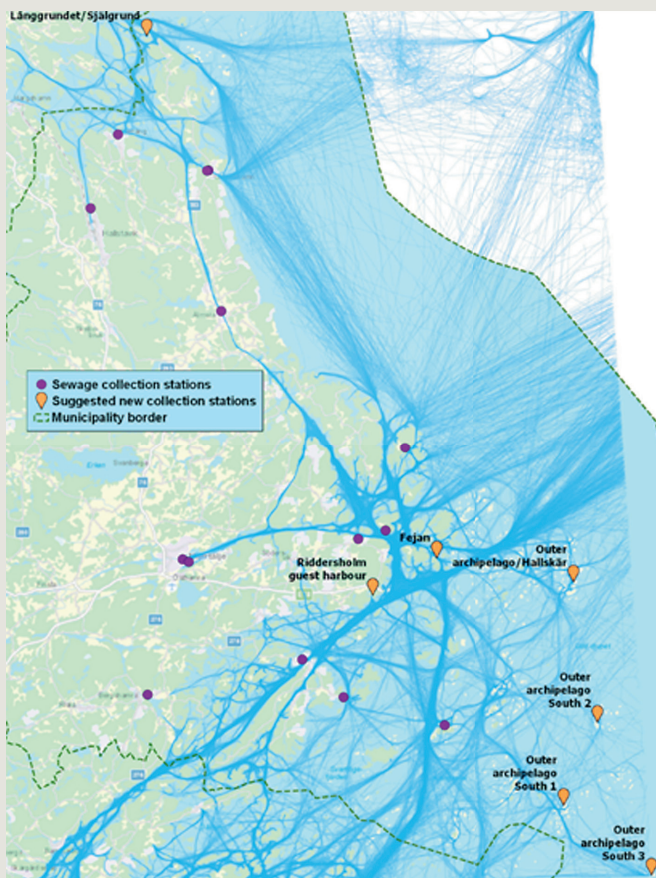
Kommuner använder sig av olika typer av planeringsunderlag i sitt arbete med översiktsplanen, fördjupade över-

Tanktömning på Rödlöga.

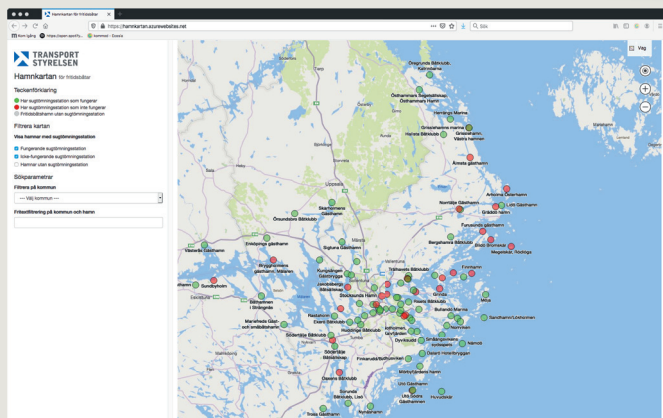
FOTO: MARIA LEONARDE/GRÖN IDÉ

KARTLÄGGNING, UTVECKLING OCH INFORMATION OM SUGTÖMNINGSSTATIONER

▲ Karta som visar fritidsbåtarnas rörelsemönster baserad på AIS-data från projektet BATSECO-BOAT, sommaren 2018. Här syns också befintliga och föreslagna sugtömningsstationer i Stockholms norra skärgård.

Informationen till båtägarna behöver förbättras. Förbundet har tagit fram en informationsbroschyr slutsatser från projektet, lagstiftning och om hur vi bättre kan ta hänsyn till kustmiljön. Broschyren kan beställas hos förbundets sekreterare Frida Eik Öhman: frida.eik-ohman@storsthlm.se

▲ Med hjälp av Transportstyrelsens interaktiva hamnkarta kan båtägare hitta information om var sugtömningsstationerna finns och meddela om någon inte fungerar. (Bilden är från vintersäsongen så fler det är fler röda prickar pga att stationerna är stängda.)

siktsplaner och miljökonsekvensbeskrivningar. Det rör sig om olika typer av inventeringar, förstudier, platsanalyser, områdesanalyser, ortsanalyser mm. I projektet har framkommit att kommuner även kan använda sig av AIS-data och Hamnkartan, som Transportstyrelsen tagit fram och som nu även finns som en app.

Omhändertagande av latrin från båtar nämns visserligen i översiktsplaner men ingen av de deltagande kommunerna (se ruta) har i dagsläget en genomtänkt fysisk planering för mottagningsstationerna och de omnämns inte heller närmare i avfalls- eller vatten och avloppsplaner.

In i översiktsplanerna

Det bästa vore om kommunerna inkluderade frågan om toalettavfall från fritidsbåtar som ett kompletterande, tematiskt tillägg i sina befintliga översiktsplaner, eller som ett separat avsnitt när det är dags för nya översiktsplaner. Den kommunala avfallsplanen bör också ta med dessa frågor. Den regionala översiktsplanen RUF20150 bör också förtydligas när det gäller riktlinjer för hur man kan minska påverkan från småbåtar.

Information till båtägare

För att fritidsbåtsägare ska bli bättre på att tömma sitt avfall i land, lämna sina sopor på rätt plats osv måste informationskedjan Kommun – Båtklubb – Båtägare fungera bättre. Besökare i skärgården behöver betydligt mer information om var man kan lämna sopor, hitta tömnings-

stationer för båtlatriner mm. Här kan både tryckt och digitalt material underlätta.

Företrädare för båtklubbar som intervjuats uppger att medlemmarna får information om lagstiftningen, men det är svårt att svara på i hur stor utsträckning förbudet efterlevs. Attityden varierar mycket mellan enskilda intervjuade båtägare, det finns både en frustration över stationer som inte fungerar eller är fulla, medan andra uppger att tömningen fungerar väl.

Det finns i dagsläget ingen samlad statistik över hur sugtömningsstationerna används. Det beror till stor del på att Transportstyrelsens app Hamnkartan uppdateras av besökarna själva och ger en ögonblicksbild av om stationen fungerar eller inte fungerar. Det går även att lämna tilläggsinformation och synpunkter via Hamnkartan, som sen kan ligga till grund för Transportstyrelsens tillsyn. Här finns säkerligen mer att göra för att se till att informationskedjan fungerar så att systemet kan bli bättre.

FAKTA

Projektet Toalettavfall i skärgården

Projektet bedrevs under 2018–2019 med stöd av "Skärgårdsbidraget från Region Stockholm". Syftet var att se omhändertagande av toalettavfall från båtar som en viktig funktion, och inte en administrativ fråga, minska utsläpp av näringsämnen och föroreningar till Östersjön. I projektet deltog bland andra aktörer kommunerna Värmdö, Vaxholm, Haninge, Norrtälje, Österåker och Östhammar.